

4. Большой фразеологический словарь русского языка. – М. : Дом Славянской книги, 2013. – 928 с.
5. Немецко-русский фразеологический словарь / под ред. д-ра Малиге-Клаппенбах и К. Агрикола. – изд. 2-е, испр. и доп. – М. : Рус. яз., 1975. – 656 с.
6. Лепешаў, І. Я. Слоўнік фразеалагізмаў : у 2 т. / І. Я. Лепешаў. – Мінск : Беларус. энцыкл. імя П. Броўкі, 2008. – Т. 2. М–Я. – 704 с.
7. Лепешаў, І. Я. Слоўнік фразеалагізмаў : у 2 т. / І. Я. Лепешаў. – Мінск : Беларус. энцыкл. імя П. Броўкі, 2008. – Т. 1. А–Л. – 672 с.

АНТРАПАМОРФНЫЯ МЕТАФАРЫ Ў ТЭРМІНАЛОГІІ ІТ-СФЕРЫ

А. А. Палхоўскі

*Установа адукацыі «Гомельскі дзяржаўны тэхнічны
ўніверсітэт імя П. В. Сухого», Рэспубліка Беларусь*

Навуковы кіраўнік М. У. Буракова, канд. філал. навук, дацэнт

Працэс развіцця інфармацыйных тэхналогій суправаджаецца з'яўленнем вялікай колькасці новых рэалій, паняццяў, а значыць, і моўных адзінак, неабходных для іх абазначэння. У апошні час у навуцы ўсё больш адзначаецца роля метафары ў тэрмінаўтварэнні, якая «дае перанос значэння па падабенстве, у выніку чаго два прадметы, зусім розныя па сваім прызначэнні, па паходжанні збліжаюцца на аснове якой-небудзь рысы» [1, с. 29]. Эфектыўнасці прымянення метафары ў якасці тэрміна і тлумачэння механізмаў яе функцыянавання патрабуе тэрэтычнага абгрунтавання. Сярод метафар з вобразнай функцыяй асаблівае месца займае антрапаморфная метафара, якая стварае новую семантыку, выконвае важную функцыю ў мове: адлюстроўвае пачуцці і ўнутраны свет чалавека, ўспрыманне і ўсведамленне чалавекам навакольнага свету.

Аб'ектам даследавання нашай работы з'яўляюцца антрапаморфныя метафары ў тэрміналогіі ІТ-сферы, а мэтай – выяўленне іх адметнасцей.

Вывучэнне праблемы антрапаморфнай метафары ў цяперашні час вельмі актуальна, паколькі яна ўяўляе сабой феномен, анталагічна звязаны з чалавекам і мовай, адлюстроўвае ўзаемаабумоўленасць мыслення з асаблівасцямі моўнай рэалізацыі.

Метафарычны перанос з'яўляецца прадуктыўным спосабам тэрмінаўтварэння, што звязана з магчымасцю прадставіць невядомае праз вядомае, каб спрыяць правільнаму разуменню тэрміна. Выкарыстанне метафары забяспечвае высокую ступень матываванасці тэрміна, што спрыяе лепшай адаптацыі новай адзінкі ў моўнай сістэме і маўленчай практыцы. У працэсе тэрмінаўтварэння яна не патрабуе стварэння новых гука-літарных камбінацый. Тэрміналагічная метафара пазбаўляецца шматзначнасці і экспрэсіўнасці, аднак вобразнасць і празрыстасць матывацыі спрыяе актыўнаму ўкараненню новай адзінкі ў тэрмінасістэму той ці іншай галіны навукі і вытворчасці.

Тэрміналагічная метафара з'яўляецца шырока распаўсюджаным спосабам намінацыі як у традыцыйных, так і ў тых галінах навукі і тэхнікі, якія развіваюцца. Інфармацыйныя тэхналогіі – адна з тых сучасных галін, якая актыўна развіваецца і пашыраецца. Гэта паняцце аб'ядноўвае шырокі спектр навукова-прыкладных ведаў, накіраваных на стварэнне, апрацоўку і перадачу інфармацыі з дапамогай электронных сродкаў сувязі.

Выкарыстанне агульнаўжывальных слоў і выразаў у пераносным сэнсе на аснове падабенства (знешні выгляд, структура, функцыі і інш.). Дзякуючы

ўжыванню лексем у новых кантэкстах па новых правілах усталёўваюцца новыя асацыятыўныя сувязі.

У тэрміналогіі ІТ-сферы антрапаморфная метафара з'яўляецца адной з самых прадуктыўных, паколькі чалавечай свядомасці ўласціва пазнаваць навакольны свет у цеснай асацыятыўнай сувязі з асабістым вопытам інфармацыйна-тэхнічнага і сацыяльнага характару. На думку В. М. Тэлія, «у аснове трапеічных механізмаў ляжыць і антрапаметрычны прынцып, паводле якога – чалавек – мера ўсіх рэчаў. Гэты прынцып выяўляецца пры стварэнні эталонаў, або стэрэатыпаў, якія служаць свайго роду арыенцірамі ў колькасным ці якасным успрыманні рэчаіснасці» [2, с. 174].

Праведзены намі аналіз тэрмінаў ІТ-сферы паказаў, што метафарычная рэпрэзентацыя ўяўленняў аб інфармацыйнай тэхналогіі і звязаных з ёй рэалій адбываецца з дапамогай уключэння ў большай ступені сацыяльнага фрагмента паняццённай сферы «Чалавек». У гэтым сэнсе інфармацыйная тэхналогія далучаецца да чалавека і выконвае розныя падобныя функцыі.

Лінгвістычны аналіз тэрмінаў-метафар ІТ-сферы дазваляе вылучыць сярод антрапаморфных метафар наступныя семантычныя групы:

1. Метафары, якія выкарыстоўваюць у якасці крыніцы словы, якія характарызуюць сваяцкія сувязі і сямейнае палажэнне, напрыклад:

- *mather board* – *матчына плата* (асноўная плата сістэмнага блоку камп'ютара для камп'ютарнай схемы; на ёй размяшчаецца асноўная частка мікрасхем: мікрапрацэсар, супрацэсар, апэратыўная памяць, сістэмная і лакальныя шыны, а таксама раз'ёмы для падключэння адаптараў) [3, с. 168];

- *daughter card* – *даччыная плата* (падключаецца да сістэмнай платы. Адрозніваецца ад платы пашырэння тым, што атрымлівае доступ да памяці і да працэсара непасрэдна, а не праз адносна павольную шыну) [3, с. 94];

- *parent directory* – *бацькоўскі каталог – надкаталог* (каталог, які ў іерархічнай структуры, вышэйшы за беглы каталог) [3, с. 181];

- *widow* – “*удава*” – *завіслы радок* (першы радок параграфа, абзаца (слупок табліцы), які застаўся пры разбіўцы тэксту, як апошні радок старонкі. Некаторыя тэкставыя працэсары аўтаматычна перамяшчаюць тэкст такім чынам, каб завіслых радкоў не было) [3, с. 108];

- *orphan* – “*сірат*” – *завіслы радок* (першы радок параграфа, які пры разбіўцы тэксту аказаўся адзіным унізе старонкі альбо слупка тэксту, альбо апошні радок параграфа, які аказаўся адзіным уверсе старонкі альбо слупка. Завіслыя радкі непажаданы з эстэтычнага пункту гледжання) [3, с. 108];

- *computer family* – *сям'я камп'ютараў* (група камп'ютараў, якія сканструяваны на базе аднаго і таго ж мікрапрацэсара альбо на базе роднасных мікрапрацэсараў адной серыі і асноўных аналагічных элементаў архітэктуры) [3, с. 259];

- *generation* – *накаленне* (2. У сістэмах захавання звестак: схема абасаблення набораў узаемазвязаных файлаў – самы стары варыянт называецца “дзедам”, наступны па старшынстве – “бацькам”, а самы новы – “сынам”) [3, с. 192].

2. Метафары, якія звязаны з фізіялогіяй чалавека, напрыклад:

- *memory* – *памяць* (функцыянальная частка камп'ютара, прызначаная для прыёму, захавання і выдачы звестак) [3, с. 194];

- *printer memory* – *памяць друкаркі* (памяць у друкарцы, якая выкарыстоўваецца ў якасці буфера альбо для стварэння знакаў) [3, с. 194];

- *virtual memory* – *віртуальная памяць* (спосаб арганізацыі дадатковай апэратыўнай памяці, з выкарыстаннем прасторы на цвёрдым дыску. Прыкладныя праграмы звяртаюцца да віртуальнай памяці праз віртуальныя адрасы, якія

трансляюцца (адлюстроўваюцца) спецыяльнымі апаратнымі сродкамі на фізічныя адрасы. Ліставанне і сегментацыя – два метады рэалізацыі віртуальнай памяці. Пры гэтым працэсар “дума”, што ён працуе з фізічнай апэратыўнай памяццю) [3, с.71];

- *external memory* – *вонкавая памяць* (памяць, якая з’яўляецца знешняй у адносінах да камп’ютара. Гэтым тэрмінам часта абазначаюцца дадатковыя апэратыўныя прылады памяці альбо пастаянныя прылады памяці, якія падключаны пры дапамозе раз’ёму пашырэння, у адрозненне ад унутранай памяці альбо памяці на дысках) [3, с. 72];

- *dynamic storage* – *дынамічная памяць* (памяць, у якой захаванне звестак забяспечваецца шляхам перыядычнай іх рэгенерацыі. Тып сістэм захавання інфармацыі, змест якіх губляецца пры адключэнні сілкавання) [3, с. 100];

- *mass storage* – *масавая памяць* (абгульняльны тэрмін для магнітных дыскаў і стужак, а таксама аптычных дыскаў – для захоўвання практычна любых аб’ёмаў інфармацыі) [2, с. 167];

- *serial access memory* – *памяць з паслядоўным доступам* (любая сістэма арганізацыі памяці, якая дазваляе здзяйсняць толькі паслядоўны доступ. Час выбаркі звестак залежыць ад месца іх размяшчэння. Асноўны метады пошуку ёсць перабор) [3, с. 195];

- *core* – *памяць на магнітных сардэчніках* (адна з разнавіднасцяў магнітнай памяці. Прымянялася да з’яўлення паўправаднікоў. Інфармацыя захоўваецца на маленькіх магнітных сардэчніках кольцападобнай формы, якія намагнічваюцца ў адным з двух кірунках, што адпавядае двойкавым знакам 1 і 0) [3, с. 195];

- *flash* – *флэш-памяць* (памяць для захоўвання інфармацыі нават пры адсутнасці сілкавання – разнавіднасць энэрганезалежнай памяці) [3, с. 278].

3. Метафары, якія праводзяць аналогіі паміж якасцямі чалавека і інфармацыйнымі прадметамі або аб’ектамі, напрыклад:

- *user-friendly* – *дружалюбны* (просты ў навучанні і лёгкі ў карыстанні. Дружалюбная праграма звычайна дазваляе карыстальніку працаваць без спецыяльнага дапаможніка ці інструкцыі. Апэрацыйныя сістэмы распрацоўваюцца так, каб яны былі па магчмасці дружалюбнымі) [3, с. 98].

4. Метафары, якія праводзяць аналогіі паміж аб’ектамі інфармацыйных тэхналогій і часткамі цела чалавека, напрыклад:

- *print head* – *друкавальная галоўка* (актыўная частка друкаркі, якая здзяйсняе адлюстраванне знакаў на паперы) [2, с. 98];

- *head positioning* – *пазіцыяванне галоўкі* (працэс механічнага перамяшчэння і ўстаноўкі галоўкі чытання-запісу ў дыскаводзе да патрэбнай дарожкі, з якой неабходна счытаць звесткі альбо да месца іх запісу. У базе звестак: устаноўка ўказальніка на адпаведны запіс у базе звестак, пасля чаго гэты запіс становіцца беглым) [3, с. 192].

5. Метафары, якія звязаны з хваробай чалавека, напрыклад:

- *virus* – *вірус* (праграма, якая сама сябе ўбудовае ў апэрацыйную сістэму і псуе файлы альбо замянае працы на камп’ютары. Вірусы часта прыводзяць да псавання альбо поўнай страты інфармацыі) [3, с. 71].

Такім чынам, праведзенае даследаванне прадэманстравала, што антрапаморфныя метафары ў тэрміналогіі ІТ-сферы даволі шырока распаўсюджаны. Асноўнай крыніцай папаўнення нацыянальных слоўнікаў выступае англійская мова. У сувязі з гэтым вывучэнне адметнасцей тэрміналагічнай метафары дазваляе лепш зразумець прынцыпы фарміравання метафарычнага лексікону і адлюстравання ў ім карціны свету.

Літаратура

1. Буракова, М. У. Беларуская мова. Тэхнічная тэрміналогія : вучэб. дапам. / М. У. Буракова. – Мінск : РІВШ, 2016. – 260 с.
2. Телия, В. Н. Метафоризация и ее роль в создании языковой картины мира / В. Н. Телия // Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира. – М. : Наука, 1988. – С. 173–203.
3. Савіцкі, М. Тлумачальны слоўнік па інфарматыцы / М. Савіцкі. – Мінск : Энцыклапедыкс. – 2009. – 300 с.

ГРАММАТИЧЕСКИЙ СТРОЙ ЯЗЫКА И СТРУКТУРА МЫШЛЕНИЯ (НА МАТЕРИАЛЕ АНГЛИЙСКОГО И РУССКОГО ЯЗЫКОВ)

Д. В. Радченко

Учреждение образования «Гомельский государственный технический университет имени П. О. Сухого», Республика Беларусь

Научный руководитель И. Н. Пузенко, канд. филол. наук, доцент

Английский язык относится к языкам аналитического строя. Основная особенность грамматического строя этого языка состоит в том, что в ходе исторического развития в нем практически исчезли все грамматические окончания, словоизменятельные суффиксы имени прилагательного и существительного.

Целью статьи является структурно-сопоставительный анализ грамматического строя английского и русского языков.

Глагол сохранил лишь незначительное число окончаний: -s, -es, -ed, -ing, в которых грамматические отношения выражаются не только путем изменения слова и добавления к нему разных морфем: приставок, суффиксов и окончаний, но и другими способами:

1) с помощью разных служебных слов: предлогов – предлогов места (in, at, on, under, by, over, behind, in front of, before); предлогов движения: (to, into, from, out of, through, up, above by); предлогов времени: (at, in, on, by, in, for); параллельно заметим, что предлоги выражают также и падежные отношения of – Р. п., to – Д. п., by и with – Т. п., about, of, on – П. п.;

2) вспомогательных и модальных глаголов – to be, to have; shall, should, will, would; do /does, did/; can may, must, to be to, to have to, to be obliged to, ought to;

3) порядком слов в предложении и специальными служебными словами а) many people value comfort and convenience everywhere; б) unfortunately they don't work much after classes; в) young adults must take care of their elderly parents; г) you have to pay more attention to your studies; д) at the present day all progressive people in Belarus fight for peace, freedom and independence in all the countries; е) it is difficult to study a language without practicing it.

В данных предложениях имеет место строго фиксированный порядок слов в предложении: П/ГрП – С/С1С2 – Вт(*n*) или же Вт1 – П/ГрП – С-Вт – Вт, а именно: подлежащее / группа подлежащего – сказуемое / сказуемое 1,2 – второстепенные члены предложения (*n* – количество); 1 второстепенный член предложения (обстоятельство ...) – подлежащее / группа подлежащего (определение + подлежащее) – сказуемое/сказуемое 1, 2 – второстепенные члены предложения (*n* – количество; *дополнение, обстоятельство...*).

Английский язык принадлежит к числу строго формализованных, жестко структурированных языков. В языках подобного рода повествовательные предложения строятся определенным образом, т. е. по определенной схеме: ПСВт(*n*) – ПС1С2Вт(*n*) – Вт1ПСВт(*n*) – Вт1ПС1С2Вт(*n*). Это распространяется также и на вопросительные, отрицательные и повелительные предложения, где каждому члену